

Mgr. Gabriela Matulová

Cambridgeský platonismus v kontextu 17. století

Autoreferát k disertační práci

Disertační práce pojednává o škole cambridgeských platoniků, jejíž představitelé se soustředili v Anglii na univerzitě v Cambridge v 17. století. Na první pohled se může zdát, že se jedná o téma ve světě filozofie velmi marginální, neboť o tomto myslitelském snažení najdeme zmínky jen v nejpodrobnějších encyklopediích filozofie. Tato situace je daná faktem, že filozofické myšlení se v 17. století vyhranilo a šlo jiným směrem, než bylo učení filozofů z Cambridge. Vedoucí postavou tehdejšího myšlenkového světa se stal bezpochyby René Descartes ve filozofii a Isaac Newton v přírodovědě a směr, kterým tito myslitelé vykročili, nás ovlivňuje dodnes. Jsem však přesvědčena, že i přes danou situaci nám mohou cambridgeští platonici nabídnout mnoho zajímavých myšlenek a postřehů a že jejich učení by nemělo zůstat bez povšimnutí. I tento fakt mě inspiroval k detailnějšímu studiu uvedené filozofické školy.

Ve své práci se snažím postihnout základní myšlenky a témata jednotlivých představitelů cambridgeského platonismu. Již v úvodě je třeba poznamenat, že veškeré jejich filozofování se obracelo k jedinému cíli – dokázat teologické a etické pravdy. Největší část této práce je proto věnována právě etice a teologii. Avšak vzhledem k tomu, že v těchto dvou oblastech se neobejdeme bez některých pojmů a teorií, které jsou spíše epistemologického charakteru, je nutné se nejdříve obrátit k jejich pojetí přírody a poznání.

Protože žádný filozofický směr ani škola nemůže vzniknout izolovaně, zabývám se také těmi významnými postavami tehdejšího světa, které buď měly vliv na představitele cambridgeského platonismu, nebo jimi naopak byly ovlivněny. V žádném případě nelze tento výklad považovat za vyčerpávající, snažila jsem se však vybrat ty postavy, u kterých je toto ovlivnění nejvýraznější.

První kapitola „Cambridgeský platonismus“ se věnuje především historickým, politickým a kulturním kontextům cambridgeského platonismu jako hnutí, které se pokoušelo najít alternativu vůči soudobým náboženským a filozofickým směrům. Představuji jednotlivé osobnosti tohoto filozofického hnutí a inspirační zdroje jejich myšlení, které navazovalo nejen na platonismus a novoplatonismus v antickém myšlení, ale také na celou platónskou tradici přes křesťanský středověk a renesanci. Cambridgeské platónské hnutí lze charakterizovat jako moderní pokus o spojení křesťanské tradice s duchem řecké platónské filozofie tím, že povaha Boha a víra v něj je interpretována pomocí ideje dobra. A zároveň, což je nejvýznamnější, se cambridgeský platonismus snažil spojit tyto tradice se soudobou přírodovědou.

Kapitola „Epistemologie a přírodní filozofie“ je věnována problematice lidského rozumu a smyslů, což bylo důležité pro porozumění vztahu lidského poznání a Boha. Z tohoto důvodu zavádějí cambridgeští platonici specifické termíny jako je *Plastic Nature* Ralpa Cudwortha nebo *Spirit of Nature* Henryho Mora. Epistemologické argumenty opírající se o platonismus jsou postaveny proti soudobému ateismu a mechanistickému pojetí světa. Nejvýznamnější protagonisté cambridgeského platonismu Cudworth a More viděli v činnosti rozumu nejen regulativní a diskurzivní strukturu, ale také systematizující a objektivizující aktivitu lidského poznávání, která nás vybavuje kritériem pravdy. Inspirováni platónskou tradicí nechápou tito filozofové rozum jako čistě lidskou mohutnost, ale v jejich podání je lidský rozum schopný přibližovat se Božskému rozumu. Lidský rozum je tak zbaven čistě instrumentalistického pojetí jako nástroje k poznání principů materiálního světa. Východiskem k takovému chápání rozumu je předpoklad vlastní všem cambridgeským platonikům, totiž to, že musí existovat entita, jejíž zásadním atributem je aktivita a za tuto entitu považují mysl, která je imateriální substancí nadřazenou sféře hmoty a smyslů. S tímto chápáním souvisí však i inspirace mechanicismem, který nevede k odmítnutí duchovní sféry nebo Boha, ale naopak vede nutně k víře v existenci takového principu. Jak bylo ukázáno v rozboru mechanistické teorie látky u Cudwortha, soudobé poznatky přírodovědy se stávají prostředkem pro důkazy existence duchovní sféry.

V části věnované epistemologii Henryho Mora věnuji pozornost povaze poznání, které je podle něho čistě duchovním, neempirickým aktem. Analýza rozumu a smyslů se pro Mora stává prostorem, který mu odhaluje božské atributy jako pravdivé. Toto pravdivé poznání nachází More v přijetí vrozených idejí a v intelektuálním impulsu, který nazývá *boniform faculty*. Epistemologie je tak součástí hledání etických principů. V této souvislosti se nabízí srovnání s Descartovým pojetím vrozených idejí (tedy *a priori* poznáním).¹ Rozdíl mezi ním a cambridgeskými platoniky spočívá především v tom, že Descartes chápal vrozené ideje jako to, co zaručuje jasnost a zřetelnost výpovědí o vnějším světě, zatímco cambridgeští platonici ve vrozených ideách viděli obranu morálky, která vychází z náboženství a také vysvětlení spirituálních substancí, které jsou obsaženy v teologických doktrínách.² Principy *Plastic Nature* nebo *Spirit of Nature* umožňují cambridgeským platonikům vysvětlit zákony fyzického světa, především pohybu, i existenci prostoru vyplněného duchem, který je rozprostraněný přes všechny tělesné věci. Tyto koncepty byly konfrontovány se soudobými teoriemi přírodní filozofie (Descartes, Hobbes).

¹ O koncepci vrozených idejí viz také Armstrong, Robert L., „Cambridge Platonists and Locke on Innate Ideas“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 30, Issue 2, April-June 1969, 187-202.

² Lamprecht, Sterling P., „Innate Ideas in the Cambridge Platonists“, *The Philosophical Review*, Vol. XXXV, 1926, s. 572-573.

Specifickým rysem Henryho Mora byla snaha dokázat existenci spirituálního světa i důkazy z čarodějnictví a zjevení, přičemž se snažil založit své studie o duchovních substancích na vědeckých základech.³ Spolu s Josephem Glanvillem se stali mezinárodními autoritami v otázkách nebezpečnosti ateismu, který se skrýval v nevíře v čarodějnictví.⁴ Ve všech jejich dílech o těchto entitách se neustále opakuje názor, že bez víry v duchy nelze věřit v Boha. Podle Mora a Glanvilla problém čarodějnictví totiž v sobě skrývá mnohem závažnější otázky, jako je např. věrohodnost křesťanského zjevení, fyzická stavba stvořeného světa, podstata člověka, základy morálky, otázka, co je poznání a jak je možné jej získat. Pokud by bylo odmítnuto čarodějnictví, zhroutila by se tradice a s ní veškerá morálka, ale i kosmologie.⁵

Kapitola o epistemologii a přírodní filozofii naznačuje směr a cíl myšlení cambridgeských platoniků, kterým byla etika. Všechny jejich epistemologické koncepty směřovaly k tomu, aby dokázaly existenci věčných a neměnných morálních axiomů. Nejpropracovanější částí jejich filozofické tvorby je proto morální filozofie. Společným znakem cambridgeských platoniků je nepřetržitá kritika jakékoliv formy ateismu, který pro ně znamenal popření všech morálních vlastností. Jejich pojetí člověka je založeno na představě, že člověk byl stvořen k tomu, aby poznal, miloval a poslouchal Boha. Na pozadí této základní koncepce je kapitola o etice věnována také kritice soudobých teorií, jako byl kalvinismus, entusiasmus, či koncepce Hobbesa a Descartesa. Společným rysem cambridgeského platonismu je uznání nejvyššího principu, nejjednoduššího a nejzákladnějšího zákona morálky a tím je skutečná a upřímná láska k Bohu.⁶ Tato láska k Bohu má svůj původ v lidské duši, je nejvyšší částí lidské mysli, do které je vtisknuta představa Božského života. Jsou dva způsoby, kterými intelektuální láska k Bohu sjednocuje morální pravdu. Jednak následovat Boha znamená následovat to, co je absolutně nejlepší, tzn. osvojit si nejvyšší ctnost. Kdo ji má, má všechny ctnosti, ať se jedná o vztah k sobě, k druhým nebo k Bohu. Z toho vyplývá, že morální noemata lze všechny redukovat na lásku k Bohu. Kdo miluje Boha, musí nutně jednat podle nich.⁷ Proto jsou cambridgeští platonici významní i pro jejich náboženskou toleranci, neboť Bůh je pro všechny lidi stejný, jen se o něm vyjadřují jinými prostředky.

Cílem části předložené práce věnované reakcím cambridgeských platoniků na soudobou filozofii je systematicky pojednat o tom, jak cambridgeští platonici přijímali, modifikovali nebo

³ Coudert, Allison, „Henry More and Witchcraft“, in: Hutton, Sarah, ed., *Henry More. Tercentenary Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1990, 115-136.

⁴ Viz. Coudert, Allison, „Henry More and Witchcraft“, in: Hutton, Sarah, ed., *Henry More. Tercentenary Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1990, 115-136.

⁵ Ibid., s. 115-136.

⁶ „Amor Dei lux Animae“ – „Láska Boha je světlem duše“ – Morova iluministická teologie má deterministický základ: Boží láska je neodolatelná, pokud se individuální duše dokáže zbavit své identifikace s tělem a vlastním já.

⁷ Dolson, Grace Neal, „The Ethical System of Henry More“, *The Philosophical Review*, Vol. 6, Issue 6, Nov. 1897.

kritizovali soudobé myslitele. Největší pozornost je věnována jejich reakci na myšlení René Descartesa a Thomase Hobbesa, kteří se stali určujícími mysliteli pro vývoj filozofie od 17. století po dnešní dobu. Přestože Morova kritika kartesianismu byla velmi obsáhlá a ve své době významná, po roce 1687 byl britský anti-kartezianismus především newtonovský.⁸ Morově kritice se příliš nevěnovala pozornost, neboť byl zastíněn Newtonem, to by však v žádném případě nemělo snižovat váhu Morových argumentů. Také proto, že Isaac Newton v mnohém vycházel právě z myšlenek Henryho Mora. Hlavním bodem kritiky Hobbesa byl jeho materialismus, ze kterého podle cambridgeských platoniků vyplýval vztah k náboženství, otázka postavení člověka, etika i politická teorie.⁹ Cambridgeští platonici se touto kritikou stávají určitou protiváhou k tendencím ve filozofickém myšlení, které v Evropě převládlo.

Poslední kapitola disertace je věnována vlivům cambridgeských platoniků na britskou filozofii v 17. a 18. století, důraz byl kladen především na vliv Henryho Mora na myšlení Isaaca Newtona. Spirituální kosmologie Henryho Mora inspirovala Anne Conway a Isaaca Newtona a byla odmítnutím materialistických tendencí v myšlení 17. století. Ukázala neschopnost materialismu vysvětlit kauzalitu a navrhla alternativu, postulovala 'indiscernible' duchovní entity jako aktivní činitele. Ochotně akceptovala novou vědu a propojila ji se spiritologií a četbou Písma.¹⁰

Pokud přijmeme tuto spirituální kosmologii jako non-materialistickou interpretaci nové vědy, která je ve shodě s křesťanstvím, potom se na Henryho Mora, Anne Conway a Isaaca Newtona můžeme podívat jako na myslitele představující velmi důležitou etapu moderní intelektuální historie. Navrhli vědecký pohled spojený s metafyzikou, aby vše fungovalo, a tento pohled byl, Morovými slovy, 'antidote against atheisme', protilátkou proti ateismu. Člověk nemusel opustit křesťanství a obrátit se k deismu nebo ateismu, aby byl v souladu s vědou. V 18. století byla však tato cesta opuštěna, spirituální kosmologie byla nahrazena mechanisticko-materialistickým postojem. Tento trend stále pokračuje a propast mezi duchovně-náboženským a vědeckým pohledem se neustále prohlubuje.¹¹

Cambridgeský platonismus představuje významné filozofické hnutí, které nám poskytuje bohatý pohled na klíčové období evropské filozofie, ve kterém dochází k opouštění středověkého a renesančního vidění světa. Cambridgeské hnutí bylo významným oponentem

⁸ Hall, A. Rupert, „Henry More and the Scientific Revolution“, in: Hutton, Sarah, ed., *Henry More. Tercentenary Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1990, 37-54.

⁹ Jacob, Alexander, ed., *Henry More. The Immortality of the Soul*, Martinus Nijhoff, Dordrecht, 1987, s. 49. Podrobnější rozbor rozdílů mezi Cudworthem a Hobbesem také viz. Prior, Arthur N., *Logic and the Basis of Ethics*, Clarendon Press, Oxford, 1949, s. 13-25.

¹⁰ Popkin, Richard H., „The Spiritualistic Cosmologies of Henry More and Anne Conway“, in: Hutton, Sarah, ed., *Henry More. Tercentenary Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1990, 97-114.

¹¹ *Ibid.*, 97-114.

soudobého hobbesovského naturalismu na jedné straně a karteziánského spiritualismu na straně druhé.¹² Tento pokus však zůstal osamocený, protože hlavní proud britské filozofie směřoval k empirismu.¹³ S určitou nadsázkou by bylo možné říct, že toto filozofické hnutí představuje druhou, platónskou tvář evropského myšlení, o které hovoří i Erazim Kohák ve své práci *Zelená svatozář* s odkazem na tzv. komeniánskou cestu, kterou po středověku Evropa zamítla a jejíž základem je úcta k harmonii světa a společné obcování úcty-hodných bytostí.¹⁴

Předložená disertační práce si nečiní nárok na úplnost, při dalším, ještě podrobnějším a důkladnějším studiu primárních i sekundárních pramenů najde hloubavý student ještě mnoho inspirativních a podnětných myšlenek a konceptů. Doufám však, že tato práce takovému studentovi pomůže otevřít dveře k tajemstvím filozofie 17. století v Anglii.

¹² Röd, Wolfgang, *Novověká filozofie I: Od Francise Bacona po Spinozu*, přel. Jindřich Karásek, Oikúmené, Praha, 2001, 384s.

¹³ Muirhead, John H., *The Platonic Tradition in Anglo-Saxon Philosophy*, George Allen&Unwin Ltd./The Macmillan Company, London/New York, 1931, s. 69-70.

¹⁴ Kohák, Erazim, *Zelená svatozář: Přednášky z ekologické etiky*, SLON, Praha, 1998, 212s.

BIBLIOGRAFIE

PRIMÁRNÍ ZDROJE

- Descartes, René, *Philosophical Essays and Correspondence*, ed. by Roger Ariew, Hackett, Indianapolis, 2000, xxiv+334s.
- Cragg, Gerald R., ed., *The Cambridge Platonists*, University Press of America, Inc., Lanham, 1968, 451s.
- Cudworth, Ralph, *The True Intellectual System of the Universe*, 3 vols, introd. by G. A. J. Rogers, Thoemmes Press, Bristol, 1995, v-xlviii, 638+662+700s.
- Culverwel, Nathanael, *An Elegant and Learned Discourse of the Light of Nature with Other Treatises including Spiritual Optics 1652*, collected by René Wellek, Garland Publishing, Inc., New York&London, 1978, x+215+212s.
- Hutton, Sarah, ed., *Ralph Cudworth: A Treatise concerning Eternal and Immutable Morality with A Treatise of Freewill*, Cambridge University Press, Cambridge, 1996, 219s.
- Jacob, Alexander, ed., *Henry More. The Immortality of the Soul*, Martinus Nijhoff, Dordrecht, 1987, ciii+468s.
- Jacob, Alexander, *Henry More's Manual of Metaphysics (A translation of the Enchiridium Metaphysicum (1679) with an introduction and notes)*, part 1, Georg Olms Verlag, Hildesheim, 1995, lxxvii+161s.
- Jacob, Alexander, *Henry More's Manual of Metaphysics (A translation of the Enchiridium Metaphysicum (1679) with an introduction and notes)*, part 2, Georg Olms Verlag, Hildesheim, 1995, xlix+277s.
- Kerr, Hugh Thomson, ed., *John Calvin: A Compend of the Institutes of the Christian Religion*, Presbyterian Board of Christian Education, Philadelphia, 1939, 228s.
- More, Henry, *Enchiridion Ethicum: The English Translation of 1690 Reproduced from the First Edition*, The Facsimile text society, New York, 1930, 268s.
- Patrides, Constantinos A., ed., *The Cambridge Platonists*, Cambridge University Press, Cambridge, 1980, 343s.

SEKUNDÁRNÍ ZDROJE

- Albee, Ernest, „The Philosophy of Cudworth“, *The Philosophical Review* 33, Issue 3, 1924, 245-272.
- Almond, Philip C., „Henry More and the Apocalypse“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 54, Issue 2, April 1993, 189-200.
- Armstrong, Robert L., „Cambridge Platonists and Locke on Innate Ideas“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 30, Issue 2, April-June 1969, 187-202.
- Aspelin, Gunnar, *Ralph Cudworth's Interpretation of Greek Philosophy*, Elanders Boktryckeri Aktiebolag, Göteborg, 1943, 47s.
- Atkinson, Dwight, *Scientific Discourse in Sociohistorical Context: The Philosophical Transactions of the Royal Society of London, 1675-1975*, Lawrence Erlbaum Associates, Mahwah, 1999, xxxi+208s.
- Austin, William H., „Isaac Newton on Science and Religion“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 31, Issue 4, Oct.-Dec. 1970, 521-542.
- Baillie, James, *Hume on Morality*, Routledge, London, 2000, x+228s.
- Baker, John Tull, „Henry More and Kant: A Note to the Second Argument on Space in the Transcendental Aesthetic“, *The Philosophical Review*, Vol. 46, Issue 3, May 1937, 298-306.
- Baker, John Tull, *An Historical and Critical Examination of English Space and Time Theories from Henry More to Bishop Berkeley*, Sarah Lawrence College, New York, 1930, 91s.
- Barnett, S. J., *The Enlightenment and Religion: The Myths of Modernity*, Manchester University Press, Manchester, 2003, viii+244s.
- Beierwaltes, Werner, *Platonismus a idealismus*, přel. Filip Karfík, Oikúmené, Praha, 1996, 245s.
- Beiser, Frederick C., *The Sovereignty of Reason. The defense of rationality in the early English enlightenment*, Princeton UP, Princeton, 1996, xi+332s.
- Berg, Johannes Van Den, *Religious Currents and Cross-Currents: Essays on Early Modern Protestantism and the Protestant Enlightenment*, Brill, Boston, 1999, xiv+288s.
- Boas, George, *Dominant Themes of Modern Philosophy: A History*, Ronald Press, New York, 1957, x+660s.
- Boer, John J. de, *The Theory of Knowledge of the Cambridge Platonists*, Methodist Publishing House, Madras, 1931, 161s.
- Boylan, Michael, „Henry More's Space and the Spirit of Nature“, *Journal of the History of Philosophy*, Vol. XVIII, 1980, 395-405.
- Bréhier, Émile, *La Philosophie et son Passé*, Presses Universitaires de France, Paris, 1950. Brown, Stuart, ed., *British Philosophy and the Age of Enlightenment*, Routledge, New York, 1996, xliii+395s.
- Bullett, Gerald William, *The English Mystics*, Michael Joseph Ltd., London, 1950, iv+242s.
- Burnham, Frederic B., „The More-Vaughan Controversy: The Revolt Against Philosophical Enthusiasm“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 35, Issue 1, Jan.-March 1974, 33-49.
- Burt, Edwin Arthur, *The Metaphysical Foundations of Modern Physical Science*, Routledge&Kegan Paul Ltd., London, 1964, 352s.
- Bush, Douglas, „Two Roads to Truth: Science and Religion in the Early Seventeenth Century“, *ELH*, Vol. 8, Issue 2, June 1941, 81-102.
- Carre, Meyrick H., „Ralph Cudworth“, *Philosophical Quarterly*, Vol. 3, Issue 13, Oct. 1953, 342-351.
- Cassirer, Ernst, *The Platonic Renaissance in England*, z něm. orig. přel. James P. Pettegrove, Gordian Press, New York, 1970, 207s.
- Chappell, Vere, ed., *Hobbes and Bramhall: On Liberty and Necessity*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, xxxiv+104s.
- Cheney, Sheldon, *Men Who Have Walked with God*, Alfred A. Knopf, New York, 1945, xiv+395s.
- Cohen, I. Bernard and George E. Smith, eds., *The Cambridge Companion to Newton*, Cambridge University Press, Cambridge, 2002, xiv+500s.
- Cottret, Bernard, *Calvin: A Biography*, trans. by M. Wallace McDonald, Eerdmans, Grand Rapids, MI, 2000, xv+376s.
- Coudert, Allison, „A Cambridge Platonist's Kabbalist Nightmare“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 36, Issue 4, Oct.-Dec. 1975, 633-652.

- Coudert, Allison, *The Impact of the Kabbalah in the Seventeenth Century: The Life and Thought of Francis Mercury Van Helmont (1614-1698)*, Brill, Boston, 1999, xx+420s.
- Crocker, Robert, ed., *Religion, Reason and Nature in Early Modern Europe*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 2001, 228s.
- Damrosch, Leopold, Jr., „Hobbes as Reformation Theologian: Implications of Free-Will Controversy“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 40, Issue 3, July-Sept. 1979, 339-352.
- Davies, Paul C., „The Debate on Eternal Punishment in Late Seventeenth- and Eighteenth-Century English Literature“, *Eighteenth-Century Studies* 4, Issue 3, 1971, 257-276.
- Davies, Paul C., „The Debate on Eternal Punishment in Late Seventeenth- and Eighteenth-Century English Literature“, *Eighteenth-Century Studies*, Vol. 4, Issue 3, Spring 1971, 257-276.
- Dole, George F., ed., *The Universal Human and Soul-Body Interaction*, Paulist Press, New York, 1984, xvi+267s.
- Dolson, Grace Neal, „The Ethical System of Henry More“, *The Philosophical Review*, Vol. 6, Issue 6, Nov. 1897, 593-607.
- Eby, Frederick and Charles Flinn Arrowood, *The Development of Modern Education: In Theory, Organization, and Practice*, Prentice Hall, New York, 1934, xxiv+922s.
- Fallon, Steven M., „To Act or not: Milton's Conception of Divine Freedom“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 49, Issue 3, July-Sept. 1988, 425-449.
- Fisch, Harold, *Jerusalem and Albion*, Routledge&Kegan Paul, London, 1964, ix+301s.
- Floss, Pavel, *Od počátku novověku ke konci milénia*, Vetus Via, Brno, 1998, 313s.
- Force, J. E. and R. H. Popkin, *Essays on the Context, Nature, and Influence of Isaac Newton's Theology*, Springer, New York, 1990, 240s.
- Gill, Michael B., „The Religious Rationalism of Benjamin Whichcote“, *Journal of the History of Philosophy* 37:2, April 1999, 271-300.
- Gobetti, Daniela, *Private and Public: Individuals, Households, and Body Politic in Locke and Hutcheson*, Routledge, New York, 1992, x+212s.
- Gohdes, Clarence, „Aspects of Idealism in Early New England“, *The Philosophical Review*, Vol. 39, Issue 6, Nov. 1930, 537-555.
- Grean, Stanley, *Shaftesbury's Philosophy of Religion and Ethics: A Study in Enthusiasm*, Ohio University Press, Athens (USA), 1967, xix+296s.
- Green, Garrett, *Theology, Hermeneutics, and Imagination: The Crisis of Interpretation at the End of Modernity*, Cambridge University Press, Cambridge, 2000, xii+229s.
- Greene, Robert A., „Henry More and Robert Boyle on the Spirit of Nature“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 23, Issue 4, Oct.-Dec. 1962, 451-474.
- Greene, Robert A., „Whichcote, the Candle of the Lord, and Synderesis“, *Journal of the History of Ideas* 52, Issue 4, 1991, 617-644.
- Greene, Robert A., „Whichcote, Wilkins, „Ingenuity,“ and the Reasonableness of Christianity“, *Journal of the History of Ideas* 42, Issue 2, 1981, 227-252.
- Gysi, Lydia, *Platonism and Cartesianism in the Philosophy of Ralph Cudworth*, Verlag Herbert Lang & Cie, Bern, 1962, 163s.
- Hall, A. Rupert, *Henry More. Magic, Religion and Experiment*, Basil Blackwell, Oxford/Cambridge, Mass., 1990, xii+304s.
- Harrison, Peter, „Religion“ and the religions in the English Enlightenment, Cambridge University Press, Cambridge, 1990 (2002), 287s.
- Hedley, Douglas, „The Platonick Trinity: Philology and Divinity in Cudworth's Philosophy of Religion“, in: Häfner, Ralph, hrsg., *Philologie und Erkenntnis: Beiträge zu Begriff und Problem Frühneuzeitlicher »Philologie«*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2001, 247-263.
- Henry, John, „A Cambridge Platonist's Materialism: Henry More and the Concept of Soul“, *Journal of the Warburg and Courtauld Institutes*, Vol. 49, 1986, 172-195.
- Honderich, Ted, ed., *The Oxford Companion to Philosophy*, Oxford University Press, Oxford, 1995, 1009s.

- Hopkins, Vivian C., „Emerson and Cudworth: Plastic Nature and Transcendental Art“, *American Literature*, Vol. 23, Issue 1, March 1951, 80-98.
- Hurlbutt, Robert H., *Hume, Newton and the Design Argument*, University of Nebraska Press, Lincoln, NE, 1965, xiv+221s.
- Hutin, Serge, *Henry More. Essai sur les doctrines théosophiques chez les Platoniciens de Cambridge*, Georg Olms Verlagsbuchhandlung, Hildesheim, 1966, 214s.
- Hutton, Sarah, „Aristotle and the Cambridge Platonists: the case of Cudworth“, in: Blackwell, Constance and Sachiko Kusukawa, eds., *Philosophy in the Sixteenth and Seventeenth Centuries*, Conversations with Aristotle, Ashgate, Aldershot/Brookfield USA/Singapore/Sydney, 1999, 337-349.
- Hutton, Sarah, ed., *Henry More. Tercentenary Studies*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1990, 254s.
- Hutton, Sarah, ed., *The Conway Letters*, Clarendon Press, Oxford, 1992, xxx+596s.
- Irons, David, „Rationalism in Modern Ethics“, *The Philosophical Review* 12, Issue 2, 1903, 138-162.
- Jacob, Alexander, „Henry More's Psychodia Platonica and its Relationship to Marsilio Ficino's Theologia Platonica“, *Journal of the History of Ideas* 46, Issue 4, 1985, 503-522.
- Jammer, Max, *Concept of Space*, Harvard UP, Cambridge, Mass., 1954, 261s.
- Johnson, Odai, *Rehearsing the Revolution: Radical Performance, Radical Politics in the English Restoration*, University of Delaware Press, Newark, 2000, 184s.
- Jones, Rufus M., *Studies in Mystical Religion*, Macmillan, London, 1909, xxxviii+522s.
- Kivy, Peter, *The Seventh Sense: Francis Hutcheson and Eighteenth-Century British Aesthetics*, Clarendon Press, Oxford, 2003, xiv+402s.
- Klein, Lawrence E., ed., *Characteristics of Men, Manners, Opinions, Times*, Cambridge University Press, Cambridge, 1999, xxxvii+492s.
- Kobusch, Theo und Burkhard Mojsisch, hrsg., *Platon in der abendländischen Geistesgeschichte*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1997, 311s.
- Kohák, Erazim, *Zelená svatozář: Přednášky z ekologické etiky*, SLON, Praha, 1998, 212s.
- Koyré, Alexandre, *From the Closed World to the Infinite Universe*, The Johns Hopkins Press, Baltimore, 1968, 312s.
- Koyré, Alexander, *Od uzavřeného světa k nekonečnému vesmíru*, přel. Petr Horák, Vyšehrad, Praha, 2004, 262s.
- Lamprecht, Sterling P., „Innate Ideas in the Cambridge Platonists“, *The Philosophical Review*, Vol. XXXV, 1926, 553-573.
- Lamprecht, Sterling P., „Locke's Attack upon Innate Ideas“, *The Philosophical Review*, Vol. XXXVI, 1927, 145-165.
- Lichtenstein, Aharon, *Henry More. The Rational Theology of a Cambridge Platonist*, Harvard University Press, Cambridge, Mass., 1962, 250s.
- Lynch, William T., *Solomon's Child: Method in the Early Royal Society of London*, Princeton University Press, Princeton, 2001, xv+292s.
- Manuel, Frank E., *The Religion of Isaac Newton*, Clarendon Press, Oxford, 1974, vi+141s.
- McGuire, J. E., „Boyle's Conception of Nature“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 33, Issue 4, Oct.-Dec. 1972, 523-542.
- McNeill, John T., *The History and Character of Calvinism*, Oxford University Press, Oxford, 1967, x+470s.
- Merchant, Carolyn, „The Vitalism of Anne Conway: Its Impact on Leibniz's Concept of the Monad“, *Journal of the History of Philosophy*, Vol. XVII, 1979, 255-269.
- Micheletti, Mario, *Il Pensiero Religioso di John Smith, Platonico di Cambridge*, La Garangola, Padova, 1976, 403s.
- Mintz, Samuel I., *The Hunting of Leviathan: Seventeenth-Century Reactions to the Materialism and Moral Philosophy of Thomas Hobbes*, Cambridge University Press, Cambridge, 1970, 189s.
- Molnár, Amedeo, *Valdenští (Evropský rozměr jejich vzdoru)*, Kalich, Praha, 1991, 399s.
- Morgan, Diane, *Kant Trouble: The Obscurities of the Enlightened*, Routledge, London, 2000, xii+238s.
- Muirhead, John H., „The Cambridge Platonists (I)“, *Mind*, Vol. 36, Issue 142, April 1927, 158-178.

- Muirhead, John H., „The Cambridge Platonists (II)“, *Mind*, Vol. 36, Issue 143, July 1927, 326-341.
- Muirhead, John H., *The Platonic Tradition in Anglo-Saxon Philosophy*, George Allen&Unwin Ltd./The Macmillan Company, London/New York, 1931, 451s.
- Nicolson, Marjorie H., „The Early Stage of Cartesianism in England“, *Studies in Philology*, Vol. XXVI, 1929, 356-374.
- Nicolson, Marjorie H., „The Spirit World of Milton and More“, *Studies in Philology*, Vol. XXII, Number 4, October 1925, 433-452.
- Nicolson, Marjorie Hope a Sarah Hutton, eds., *The Conway Letters*, Clarendon Press, Oxford, 1992, xxix+592s.
- Nicolson, Marjorie Hope, *Mountain Gloom and Mountain Glory*, University of Washington Press, Seattle&London, 1997, 403s.
- Nicolson, Marjorie Hope, *The Breaking of the Circle*, Northwestern UP, Evanston, 1950, xxii+193s.
- Panichas, George A., „The Greek Spirit and the Mysticism of Henry More“, *The Greek Orthodox Theological Review*, Vol. 2, 1956, 41-61.
- Passmore, J. A., *Ralph Cudworth. An Interpretation*, Cambridge UP, Cambridge, 1951, 120s.
- Pauley, W. C. de, *The Candle of the Lord*, Society for Promoting Christian Knowledge/The Macmillan Company, London/New York, 1937, 248s.
- Pawson, G. P. H., *The Cambridge Platonists and their Place in Religious Thought*, Burt Franklin Reprints, New York, 1974 (1926), 95s.
- Pfau, Thomas and Robert F. Gleckner, eds., *Lessons of Romanticism: A Critical Companion*, Duke University Press, Durham, 1998, xii+476s.
- Popkin, Richard H., ed., *The Columbia History of Western Philosophy*, Columbia University Press, New York, 1999, xxvi+836s.
- Popkin, Richard, H., *The Third Force in Seventeenth-Century Thought*, E. J. Brill, Leiden, 1992, 377s.
- Power, J. E., „Henry More and Isaac Newton on Absolute Space“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 31, Issue 2, April-June 1970, 289-296.
- Price, Richard, *A Review of the Principal Questions in Morals*, edited by D. Daiches Raphael, Clarendon Press, Oxford, 1948, xlvii+301s.
- Prior, Arthur N., *Logic and the Basis of Ethics*, Clarendon Press, Oxford, 1949, xi+111s.
- Pyle, Andrew, *The Dictionary of Seventeenth-Century British Philosophers*, Thoemmes Press, Bristol, 2000, xxi+932s.
- Read, Rupert and Kenneth A. Richman, eds., *The New Hume Debate*, Routledge, London, 2000, xii+210s.
- Rémusat, Charles de, *Histoire de la Philosophie en Angleterre depuis Bacon jusqu'a Locke*, 2 tomes, Didier et CIE, Paris, 1875.
- Roberts, J. Russell, „Emerson's Debt to the Seventeenth Century“, *American Literature*, Vol. 21, Issue 3, Nov. 1949, 298-310.
- Roberts, James Deotis, Sr., *From Puritanism to Platonism in Seventeenth Century England*, Martinus Nijhoff, The Hague, 1968, 298s.
- Röd, Wolfgang, *Novověká filosofie I: Od Francise Bacona po Spinozu*, přel. Jindřich Karásek, Oikúmené, Praha, 2001, 384s.
- Rodney, Joel M., „A Godly Atomist in Seventeenth Century England: Ralph Cudworth“, *Historian*, 32:2, 1970, 243-249.
- Rogers, G. A. J., „Die Cambridger Platoniker“, in: *Grundriss der Geschichte der Philosophie: Die Philosophie des 17. Jahrhunderts*, Band 3: England, hrsg. von Jean-Pierre Schobinger, Schwabe, Basel, 1988, s. 240-290.
- Rogers, G. A. J., „Locke, Newton, and the Cambridge Platonists on Innate Ideas“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 40, Issue 2, April-June 1979, 191-205.
- Rogers, G. A. J., J. M. Vienne and Y. C. Zarka, eds., *The Cambridge Platonists in Philosophical Context. Politics, Metaphysics and Religion*, Kluwer Academic Publishers, Dordrecht/Boston/London, 1997, 249s.
- Routledge Encyclopedia of Philosophy, Version 1.0, London: Routledge.

- Rozbicki, Michael J., „Between East-Central Europe and Britain: Reformation and Science as Vehicles of Intellectual Communication in the Mid-Seventeenth Century“, in: *East European Quarterly*, Vol. 30, Issue 4, 1996, s. 401+.
- Sailor, Danton B., „Cudworth and Descartes“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 23, Issue 1, Jan.-March 1961, 133-140.
- Sailor, Danton B., „Moses and Atomism“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 25, Issue 1, Jan.-March 1964, 3-16.
- Sailor, Danton B., „Newton's Debt to Cudworth“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 49, Issue 3, July-Sept. 1988, 511-518.
- Sailor, Danton Bridgford, *Ralph Cudworth: Forlorn Hope of Humanism in the Seventeenth Century*, PhD. dissertation, University of Illinois, 1955, 350s.
- Saveson, J. E., „Descartes' Influence on John Smith, Cambridge Platonist“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 20, Issue 2, April 1959, 258-263.
- Saveson, J. E., „Differing Reactions to Descartes Among the Cambridge Platonists“, *Journal of the History of Ideas*, Vol. 21, Issue 4, Oct.-Dec. 1960, 560-567.
- Scott, Dominic, „Reason, Recollection and the Cambridge Platonists“, in: Baldwin, Anna and Sarah Hutton, eds., *Platonism and the English Imagination*, Cambridge UP, Cambridge, 1994, s. 139-150.
- Seth, James, *English Philosophers and Schools of Philosophy*, J. M. Dent & Sons, Ltd., London, 1912, xi+372s.
- Schroeder, Kurt, *Platonismus in der englischen Renaissance*, Mayer & Müller, Berlin, 1920, 106s.
- Snow, A. J., *Matter & Gravity in Newton's Physical Philosophy*, Oxford University Press, London, 1926, 256s.
- Staudenbaur, C. A., „Galileo, Ficino, and Henry More's Psychathanasia“, *Journal of the History of Ideas* 29, Issue 4, 1968, 565-578.
- Steinmetz, David C., *Calvin in Context*, Oxford University Press, New York, 1995, xviii+238s.
- Stromberg, Roland N., *Religious Liberalism in Eighteenth-Century England*, Oxford University Press, London, 1954, xi+192s.
- Stubbs, Mayling, „John Beale, philosophical gardener of Herefordshire“, in: *Annals of Science*, Vol. 46, Number 4, July 1989, pp. 323-363.
- Tulloch, John, *Rational Theology and Christian Philosophy in England in the 17th Century*, volume II, Georg Olms Verlagsbuchhandlung, Hildesheim, 1966, 500s.
- Vailati, Ezio, *Leibniz & Clarke: A Study of Their Correspondence*, Oxford University Press, New York, 1997, xii+258s.
- Vieillard-Baron, Jean-Louis, *Platonisme et Interprétation de Platon à L'époque Moderne*, Librairie Philosophique J. Vrin, Paris, 1988, 256s.
- Vorster, J.M., „Calvin and Human Rights“, in: *The Ecumenical Review*, Vol. 51, Issue 2, 1999, s. 209+.
- Weathers, Willie T., „Edward Taylor and the Cambridge Platonists“, *American Literature*, Vol. 26, Issue 1, March 1954, 1-31.
- Weyer, Stefan, *Die Cambridge Platonists. Religion und Freiheit in England im 17. Jahrhundert*, Peter Lang, Frankfurt am Main/Berlin/Bern/New York/Paris/Wien, 1993, 181s.
- Willey, Basil, *The Seventeenth-Century Background. Studies in the thought of the age in relation to poetry and religion*, Penguin Books, Harmondsworth, 1967, viii+315s.
- Zani, L., „Un Platonico di Cambridge: Ralph Cudworth“, *Rivista di Filosofia Neo-scholastica*, Marzo-Aprile 1959, 144-158.